

21.2.2013

Dnro 1441/4/12

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamiehen sijainen Pasi Pölönen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Pirkko Äijälä-Roudasmaa

TOIMEENTULOTUKI LASTEN HARRASTUSMENOIHIN (seloste)

A arvosteli kirjeessään Helsingin sosiaaliviraston (nykyisin Helsingin sosiaali- ja terveysviraston) ratkaisua olla myöntämättä toimeentulotukea hänen lastensa jalkapallokuluihin.

A kertoi, että kaikki hänen lapsensa ovat harrastaneet jo vuosia jalkapalloa samassa jalkapalloseurassa. A tiedusteli, eikö toimeentulotukiasiakkaiden lasten harrastusmahdollisuutta tulisi tukea maksamalla kullekin lapselle toimeentulotukea yhden harrastuksen ylläpitoon. Lasten urheiluseuran pelimaksut olivat yhteensä 240 €/kk ja maksuihin tulevat lisäksi seuran vuosimaksut ja varustehankinnat. A:n mielestä vanhempien toimeentulotukiasiakkuus ei saisi estää tai jopa lopettaa lasten pitkäaikaisia harrastuksia.

Toimeentulotukea voidaan myöntää toimeentulotukilain 7 c §:n nojalla joihinkin lasten harrastushankintoihin. Sosiaaliviraston pysyväisohjeessa toimeentulon kohtuullisuusarvioinnista todetaan harrastusmenoista seuraavaa:

”Lasten harrastusmenot sisältyvät osittain toimeentulotuen perusosaan. Aikaisemmin voimassa olleen toimeentulotuesta annetun asetuksen mukaisesti perheen erityisiä tarpeita tai olosuhteita arvioitaessa tulee kiinnittää huomiota myös lasten harrastustoimintaan liittyviin erityisiin tarpeisiin. Varsinkin pitkäaikaisesti toimeentulotuen varassa elävien lasten harrastusten tukeminen on perusteltua.

Tukea harrastusmenoihin voidaan myöntää todellisten kustannusten mukaan seuraavasti:

- 0–5 -vuotiaille korkeintaan 55 euroa,
- 6–11 -vuotiaille korkeintaan 160 euroa ja
- 12–17 -vuotiaille korkeintaan 220 euroa vuodessa.”

Ohjeessa todetaan myös, että mikäli lapsi on lastensuojelun asiakas, lastensuojelun suunnitelmaan sisältyvien harrastusmenojen tukemisesta vastaa lapsiperheiden vastuualue, eikä tämä ohje ole siellä voimassa.

Helsingin sosiaali- ja terveysvirasto on selvityksissään korostanut, että pysyväisohjeessa linjattujen enimmäismäärien lisäksi sosiaalialan ammattilaisella on aina mahdollisuus käyttää ohjetta laajempaa henkilö- ja perhekohtaista harkintaa tuen myöntämisessä lasten harrastusmenoihin. Pysyväisohjeella harkintaa on ohjattu ja pyritty yhtenäistämään. Se ei kuitenkaan estä sosiaalityöntekijää henkilö- tai perhekohtaisen harkinnan perusteella poikkeamaan pysyväisohjeessa esitetystä määrästä.

Sosiaalivirasto toteaa A:n esittämien lasten harrastusmenojen olevan kuitenkin moninkertaiset pysyväisohjeessa linjattuun verrattuna. Lasten harrastusmenot ovat yhteensä yli 2800 euroa vuodessa ilman A:n mainitsemia jalkapalloseuran vuosimaksuja ja varustehankintoja.

Asian ratkaissut apulaisoikeusasiamiehen sijainen on todennut, että oikeusasiamies ei voi puuttua viranomaisten harkintavaltansa puitteissa tekemiin ratkaisuihin, ellei harkintavaltaa ole ylitetty tai käytetty väärin. Hän katsoi, että hänellä ei ole laillisuusvalvojana aihetta puuttua Helsingin kaupungin sosiaaliviraston ohjeistukseen täydentävän toimeentulotuen myöntämisessä lapsen harrastuksista aiheutuviin kuluihin. Selvityksissä on nimenomaan korostettu, että sosiaalialan ammattilaisella on oikeus poiketa näistä vuositasolla määritellyistä lapsikohtaisista harrastuskuluista myös ylöspäin, jos hän harkitsee sen olevan lapsen edun mukaista.

Kunnan viranhaltijoita ohjaavista soveltamisohjeista hän totesi kuitenkin yleisellä tasolla, että lähes säännönmukaisesti kunnissa asianomaiselle toimielimelle muutoin kuuluvaa päätösvaltaa on delegoitu toimielimen alaisille viranhaltijoille. Kunnat ovat usein järjestäneet päätöksentekoaan antamalla viranhaltijoille viran hoitoa koskevia ohjeita. Kunnalla on tähän itsehallintonsa puitteissa oikeus.

Kunnan antamat soveltamisohjeet eivät sido muutoksenhakuelimiä niiden päättäessä yksilön oikeudesta palvelun tai muun taloudellisen etuuden saamiseen. Ohjeet eivät myöskään sido yksittäistä viranhaltijaa hänen tehdessään yksilöä koskevia yksilöhuollon päätöksiä sillä tavoin, että ohjeilla voitaisiin asettaa palvelujen tai etuuksien saamiselle tai niiden tasolle sellaisia ehtoja tai rajoituksia, jotka ovat lakiin perustumattomia.

Koska kunnan antamat ohjeet voivat olla vain lakien ja asetusten säännöksiä täydentäviä ja koska niillä ei voida rajoittaa yksilön oikeutta lailla turvattuihin palveluihin tai etuuksiin, on niillä merkitystä ennen kaikkea yhtenäisen ratkaisukäytännön saavuttamiseksi kunnassa. Tarkoituksena onkin apulaisoikeusasiamiehen sijaisen näkemyksen mukaan kuntalaisten yhdenvertaisen kohtelun turvaaminen palveluja ja tukitoimia järjestettäessä. Toimeentulotuella mahdollistetaan tietyissä rajoissa myös lapselle oikeus harrastusmahdollisuuksiin. Lasten harrastustoimintaan liittyvät erityiset tarpeet on yksi täydentävän toimeentulotuen nimenomainen peruste.

Perustoimeentulotuen lisäksi voidaan hakijalle myöntää täydentävää toimeentulotukea. Toimeentulotukeen oikeuttavien menojen tarpeellisuusharkinta kuuluu ensi vaiheessa sosiaalitoimen viranhaltijalle. Viime kädessä niiden tarpeellisuuden ratkaisee hallinto-oikeus tai korkein hallinto-oikeus, jos se myöntää valitusluvan. Sosiaalihuollon asiakkaan ensisijainen oikeusturvakeino on hakea muutosta häntä tai hänen huollossaan olevaa lasta koskeviin päätöksiin.

Eduskunnan oikeusasiamies ei voi antaa yksittäisiä lain soveltamiseen liittyviä tulkintasuosituksia. Mikäli toimeentulotuen hakija on tyytymätön saamaansa päätökseen, hänen tulisi hakea siihen muutosta päätökseen liitetyn ohjauksen mukaisesti. Viime kädessä tuomioistuin päättää siitä, millä tavoin lain säännöksiä tulee kulloinkin soveltaa.

Apulaisoikeusasiamiehen sijainen toteaa kuitenkin arvionaan, että Helsingin pysyväisohjeessa määritellyt täydentävän toimeentulon vuosittaiset euromäärät lasten vuosittaisia harrastuskustannuksia varten ovat nykypäivänä varsin pienet. Lasten harrastustoiminta on apulaisoikeusasiamiehen käsityksen mukaan yksi keskeinen tekijä lasten syrjäytymisvaaran ehkäisemisessä.

Apulaisoikeusasiamiehen sijainen kiinnitti myös huomiota Helsingin kaupungin sosiaaliviraston lausunnossaan esittämään siitä, että täydentävää toimeentulotukea myönnetään määrärahojen puitteissa tarveharkintaa käyttäen. Tältä osin hän toteaa sosiaalivirastolla olevan virheelli-

nen käsitys täydentävästä toimeentulotuesta. Täydentävä toimeentulotuki ei ole määrärahasidonnainen vaan tarveharkintainen ja laissa määrätty viimesijainen taloudellisen tuen muoto. Se on myönnettävä asiakkaalle määrärahojen loppumisesta riippumatta, jos asiakkaalla on siihen lain edellytykset täyttävä tarve.